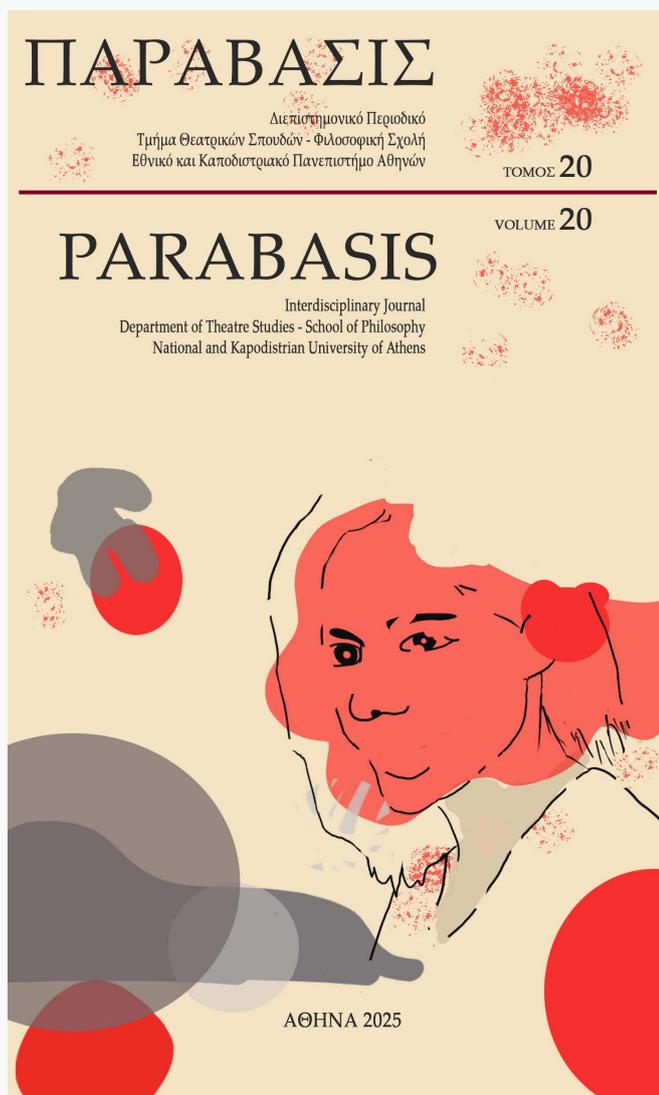

ΠΑΡΑΒΑΣΙΣ/PARABASIS

Τόμ. 20, Αρ. 1 (2025)

Ειδικό Αφιέρωμα: Το ιταλικό θέατρο στον 21ο αιώνα

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Meerzon, Yana, and Stephen E. Wilmer (eds), The Palgrave Handbook of Theatre and Migration, Palgrave Macmillan, London/New York 2023

Κατερίνα Διακουμοπούλου

doi: [10.12681//.43351](https://doi.org/10.12681//.43351)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Διακουμοπούλου Κ. (2025). ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Meerzon, Yana, and Stephen E. Wilmer (eds), The Palgrave Handbook of Theatre and Migration, Palgrave Macmillan, London/New York 2023. *ΠΑΡΑΒΑΣΙΣ/PARABASIS*, 20(1), 630–636. <https://doi.org/10.12681//.43351>

Meerzon, Yana, and Stephen E. Wilmer (eds), *The Palgrave Handbook of Theatre and Migration*, Palgrave Macmillan, London/New York 2023, 775 σελ. – ISBN 978-3-031-20195-0 / eBook ISBN978-3-031-20196-7

Tο βιβλίο παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη και σε βάθος διερεύνηση κρίσιμων θεατρολογικών ζητημάτων υπό το πρίσμα ενός κόσμου που καθορίζεται όλο και περισσότερο από την ανθρώπινη κινητικότητα, εξαιτίας των γεωπολιτικών συγκρούσεων, της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, των υγειονομικών κρίσεων και της οικονομικής αστάθειας. Ο εκτενής τόμος των εξήντα επιστημονικών συνεισφορών εξετάζει την περιπλοκότητα της ανθρωποθεατρικής προσφυγιάς και μετανάστευσης, παρέχοντας μια ευρεία προοπτική που φωτίζει τις διαφορετικές εμπειρίες στα περιβάλλοντα υποδοχής.

Τα ζητούμενα που αφορούν το μεταναστευτικό θέατρο μελετώνται συστηματικά κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, ωστόσο επιδιώκεται πλέον να αναγνωριστεί ως ξεχωριστό πεδίο της θεατρολογικής έρευνας. Οι Yana Meerzon και Stephen E. Wilmer, επιμελητές του τόμου, υπογραμμίζουν την κρίσιμη σημασία αυτού του αναπτυσσόμενου πεδίου. Ο πρωτοποριακός όγκος των θεμελιωδών άρθρων που συγκέντρωσαν αποτελεί την πρώτη τόσο εκτεταμένη συλλογική έρευνα για το μεταναστευτικό θέατρο. Το 2020 είχε προηγηθεί το βιβλίο της Yana Meerzon *Dramaturgy of Migration*, όπου είχε διερευνήσει το εννοιολογικό πλαίσιο για την εξέταση των περίπλοκων σχέσεων μεταξύ της θεατρικής πρακτικής και της μεταναστευτικής εμπειρίας, θέτοντας μια κριτική βάση την οποία εν πολλοίς επιδιώκει να προωθήσει η παρούσα έκδοση. Οι Meerzon και Wilmer στοχεύουν να εμβαθύνουν στις συζητήσεις σχετικά με τη μετανάστευση, ξεκαθαρίζοντας εξ αρχής την πολυπλοκότητα και την ασάφεια του όρου μετανάστευση: «Συλλογικά το βιβλίο υποδεικνύει περισσότερους από 150 τρόπους με τους οποίους μπορούμε να μιλήσουμε για τη μετανάστευση σήμερα» (σ. 10), ενώ ταυτόχρονα θέτουν το ζήτημα της ενδυνάμωσης των μεταναστών/προσφύγων/εκτοπισμένων στις χώρες υποδοχής, όπου μπορούν να αξιοποιήσουν την καλλιτεχνική έκφραση ως μέσο ανθεκτικότητας, διαμόρφωσης ταυτότητας και κοινωνικού μετασχηματισμού.

Το βιβλίο είναι οργανωμένο σε έξι ενότητες· κάθε μια, προσεκτικά επιμελημένη, διερευνά ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και εννοιών εντός του πεδίου των μελετών της θεατρικής μετανάστευσης.

Η πρώτη ενότητα (Part I *Theatre and Migration: Themes and Concepts*, σ. 29-168) περιλαμβάνει μια συλλογή συναρπαστικών δοκιμίων που εμβαθύνουν σε θεμελιώδη θέματα, χρησιμοποιώντας μια ποικιλία μεθοδολογιών, όπως ιστορική ανάλυση και συγκριτικές μελέτες, ώστε να παράσχουν μια σφαιρική κατανόηση του θέματος. Συγκεκριμένα, η Silvija Jestrović ασχολείται κριτικά με τις παραστατικές διαστάσεις του γλυπτού *The Eternal Immigrant* των Ilya και Emilia Kabakov, χρησιμοποιώντας το ως «φακό» για να διερευνήσει την αισθητική της

αλληλεγγύης σε σχέση με τις αφηγήσεις εκτοπισμένων, ενσωματώνοντας παράλληλα βιωμένες της εμπειρίες. Ο Freddie Rokem καταπιάνεται με την έννοια της εξορίας ως «κατάσταση εξαίρεσης», εκκινούμενος από τον Walter Benjamin. Η Lisa Peschel παρουσιάζει τη θεατρική δραστηριότητα στο γκέτο Terezín/Theresienstadt, όπου το ναζιστικό καθεστώς είχε απελάσει καλλιτέχνες. Το κεφάλαιο του Steve Wilmer θίγει το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως συζητήθηκε από τους Hannah Arendt, Giorgio Agamben και Jacques Rancière. Ο Wilmer εξετάζει πώς η θεατρική πράξη μπορεί να σταθεί ενάντια σε κρατικές μεθοδεύσεις απαξίωσης. Η Azadeh Sharifi παρέχει μια περιεκτική ιστορική επισκόπηση του γερμανικού μετα-μεταναστευτικού θεατρικού κινήματος, διατυπώνοντας μια ξεκάθαρη κριτική στα κυρίαρχα θεσμικά πλαίσια και τους μηχανισμούς χρηματοδότησης που διαμορφώνουν το τοπίο για τους μετανάστες επαγγελματίες του θεάτρου. Ο Brian Singleton παρέχει μια σημαντική επισκόπηση του όρου «διαπολιτισμικότητα». Οι Yana Meerzon και Julija Pešić εξετάζουν την υποκειμενικότητα του όρου «κοσμοπολιτισμός». Η Sara Pillatzki-Warzeha και η Margaret Werry ασχολούνται με τα ζητήματα της μετανάστευσης και επιβίωσης των ιθαγενών στη Βόρεια Αμερική και τον μετασχηματισμό τους στο θέατρο. Ο Harvey Young εισήγαγε την έννοια του «migratory blackness» για να περιγράψει την κινητικότητα των μαύρων σε πλαίσια όπου κυριαρχούσαν οι λευκοί. Το δοκίμιο του Paul Rae διερευνά πολύπλευρες προσεγγίσεις της κλιματικής μετανάστευσης εστιάζοντας σε περιπτώσεις από το Κιριμπάτι, συμπεριλαμβανομένης μιας κινηματογραφικής εξέτασης δύο νησιωτών οι οποίοι «παλεύουν» με την υπαρξιακή απειλή που δημιουργεί η άνοδος της στάθμης της θάλασσας. Η πρώτη ενότητα των άρθρων ολοκληρώνεται με τη συνεισφορά του Matthew Causey, ο οποίος εστιάζει στην ψηφιακή μετανάστευση, ως νέο τρόπο, είτε θετικό είτε αρνητικό, επιρροής στο θέατρο.

Οι επόμενες ενότητες περιέχουν περιπτωσιολογικές μελέτες σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και γεωγραφίες συντεταγμένες, αναδεικνύοντας ποικίλα ζητήματα που αφορούν το μεταναστευτικό θέατρο.

Στη δεύτερη ενότητα (Part II *Early Representations of Migration*, σ. 169-278), τα κείμενα εστιάζουν στις πρώιμες αναπαραστάσεις της μετανάστευσης, φωτίζοντας μορφές του αρχαίου δράματος και επισημαίνοντας ότι εδώ και χιλιάδες χρόνια η μετανάστευση και ο εκτοπισμός αποτελούν πρώτη ύλη για τη δραματολογία: στο βαβυλωνιακό επικό ποίημα *Gilgamesh* (*Theatre and Migration in Gilgamesh*, Martin Worthington), στο *Natyashastra*, το σανσκριτικό αντίστοιχο της *Ποιητικής* του Αριστοτέλη, στο οποίο δίνονται λεπτομέρειες για τις πρώιμες πρακτικές περιοδειών και παραστάσεων (*Migration and Ancient Indian Theatre*, H. S. Shivaprakash και J. Sreenivasa Murthy), στην αρχαία ελληνική τραγωδία και τους εξορισμένους ήρωες, π.χ. ο Οιδίποδας, ο Φιλοκτήτης, η Μήδεια, ομάδες χορικών, η Κασσάνδρα κ.ά. (*Fated Arrivals: Greek Tragedy and Migration*, Rush Rehm), στις αρχαίες ελληνικές και ρωμαϊκές κωμωδίες, (*Migration in Greek and Roman Comedy*, C. W. Marshall), στο θέατρο *No* (*Migrating Souls and Witnessing Travellers in the Dramaturgy of No Theatre*, Miki Iwata), στο ιαπωνικό *The Tale of Genji* (*The Things She Carried: The Vertical Migrations of Lady Rokujo in Japanese Theatre*, Carol Fisher Sorgenfrei), στα σαξπηρικά δράματα (*The Stranger's Case: Exile in Shakespeare*, Miranda Fay Thomas).

Έπονται άρθρα για ζητήματα θεατρικής μετανάστευσης σε συνάρτηση με την αποικιοκρατία και τον αναδυόμενο εθνικισμό, το διακρατικό πλαίσιο ανάπτυξης του μεταναστευτικού θεάτρου, τον σχηματισμό θεατροδικτύων και το παγκοσμιοποιημένο θέατρο. Οι σημαντικές αυτές συνεισφορές είναι της M. A. Katritzky για το γερμανόφωνο επαγγελματικό θέατρο και τις πρακτικές των περιοδειών και τις προσμίξεις μεταναστών ηθοποιών καθώς και της Erith Jaffe-Berg για τις πρώιμες περιοδεύουσες παραστάσεις στην Ιταλία και την ενσωμάτωση μη χριστιανών καλλιτεχνών σε παραστάσεις.

Κυρίως, τα ζητούμενα αυτά επιτείνονται στα κεφάλαια της τρίτης ενότητας (Part III *Migration and Nationalism*, σ. 279-401), όπου αναφέρονται στη σύγχρονη εποχή και σχετίζονται με θέματα εθνικής ταυτότητας. Η May Summer Farnsworth διερευνά τον μεταβαλλόμενο ρόλο των χαρακτήρων *criollo* (ο γηγενής της Αργεντινής) και *gringo* (ο Ευρωπαίος μετανάστης) στην αργεντινική δραματολογία (*Immigration and Family Life on the Early Twentieth-Century Argentine Stage*). Η Kasia Lech αναδεικνύει τις συμβολές των εξόριστων Πολωνών θεατροποιών του 19ου αιώνα υπό το πρίσμα της μητέρας-πατρίδας και τον τρόπο που επηρέασαν τους σύγχρονους καλλιτέχνες (*Sonless Mothers and Motherless Sons or How Has Polishness Haunted Polish Theatre Artists in Exile?*). Η Sarit Cofman-Simhon μελετά τις ισραηλοπαλαιστινιακές μετακινήσεις εξετάζοντας τους Ευρωπαίους Εβραίους που εγκαταστάθηκαν στο Ισραήλ, τους Παλαιστίνιους εκτοπισμένους μετά το 1948 και τους Αφρικανούς μετανάστες που πρόσφατα εγκαταστάθηκαν στο Ισραήλ (*All Our Migrants: Place and Displacement on the Israeli Stage*). Ο Naphtaly Shem-Ton περιγράφει πως η ξενική προφορά ενός μετανάστη ηθοποιού, του Aryeh Elias, τον απέκλεισε από τις μεγάλες ισραηλινές σκηνές (*Shylock Is Me: Aryeh Elias as an Immigrant Jewish-Iraqi Actor in the Israeli Theatre*). Ο Art Babayants διερευνά κι εκείνος τις δυσκολίες πρόσβασης των μεταναστών καλλιτεχνών σε χώρα υποδοχής (*Emerging, Staying, or Leaving: 'Immigrant' Theatre in Canada*). Αντίστοιχα, οι Mark Simon και Varvara Sklez παρουσιάζουν τις δυσκολίες των καλλιτεχνών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης να εργαστούν στα μοσχοβίτικα θέατρα (*Migrant Artists and Precarious Labour in Contemporary Russian Theatre*). Ο Jorge A. Huerta εστιάζει στο μεξικάνικο έργο *La Víctima*, που παίχτηκε από το *El Teatro de la Esperanza*, το οποίο ουσιαστικά εξετάζει πώς οι συνοριακές πολιτικές των ΗΠΑ επηρεάζουν τη μεξικανική κοινωνία (*Chicano Theatre and (Im)migration: La víctima*). Οι Natalie Álvarez και Jimena Ortúzar περιγράφουν μια παράσταση σε πάρκινγκ ενός καταστήματος Home Depot στο Λος Άντζελες με μετανάστες εργάτες από τη Γουατεμάλα (*Staging War at the Home Depot: Yoshua Okón's Octopus and the Shadow Economy of Migrant Labour*). Η Charlotte McIvor εξετάζει τη μετανάστευση στην Ιρλανδία τον 21ο αι. (*From Emigrant to Migrant Nation: Reckoning with Irish Historical Duty*). Ο Guy Cools μελετά τις υποδειγματικές δουλειές δύο χορογράφων, του Βελγο-Μαροκινού Sidi Larbi Cherkaoui και του Βρετανού-Μπαγκλαντεσιού Akram Khan. (*Dwelling in Multiple Languages: The Impossible Journeys Home in the Work of Sidi Larbi Cherkaoui and Akram Khan*).

Στην τέταρτη ενότητα (Part IV *Migration, Colonialism, and Forced Displacement*, σ. 401-636) τα κείμενα εμβαθύνουν στις περίπλοκες αλληλεπιδράσεις μεταξύ της μετανάστευσης και της αποικιοκρατίας,

αποκαλύπτοντας την πολύπλευρη δυναμική των ανθρώπινων μετακινήσεων που σχετίζεται με αυτά τα φαινόμενα. Αναλύονται κριτικά διάφορα μεταναστευτικά πρότυπα που συνδέονται με τις αποικιακές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκρατορικών εισβολών, επισημαίνοντας τις επιπτώσεις τους στην εδαφική επέκταση και την οικονομική εκμετάλλευση. Επιπλέον, υπογραμμίζονται οι πιο σκοτεινές περιοχές του αποικισμού και τα αναδυόμενα συστημικά του ζητήματα, όπως ο ρατσισμός, η υποδούλωση, η εμπορία ανθρώπων και οι εκδηλώσεις εθνικισμού και εθνοτικών διακρίσεων, που συχνά συνδέθηκαν με αυτές τις ιστορικές διαδικασίες. Ο Samuel Ravengai μελετά θεατρικές παραστάσεις και θεατρικά έργα που περιγράφουν την παρουσία των Ευρωπαίων στη Νότια Αφρική και στη Ζιμπάμπουε, συνταιριάζοντας τους εύστοχους όρους Europhobia και Afrophobia (*The Theatre of Displacement and Migration in Southern Africa: Zimbabwe and South Africa in Focus*, Samuel Ravengai). Ο Bisi Adigun συνεχίζει τον διάλογο εξετάζοντας το νιγηριανό θέατρο εκτός Νιγηρίας (*From the Yoruba Travelling Theatre to the Nobel Prize in Literature: Nigerian Theatre in Motion*, Bisi Adigun). Η Nicosia Shakes, θέτοντας στο επίκεντρο τις αφρικανικές διασπορικές θεωρίες, ερευνά τους τρόπους με τους οποίους σχηματίζονται οι διασταυρούμενες ταυτότητες (*Migratory Subjectivities and African Diasporic Theatre: Race, Gender, and Nation*, Nicosia Shakes).

Ο Selim Rauer διερευνά κριτικά την αλληλεπίδραση μεταξύ της μετανάστευσης και της αποικιακής κληρονομιάς, ειδικά μέσα από το πρίσμα της γαλλικής αυτοκρατορικής ιστορίας στην Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Η ανάλυσή του ξεκινά το 1981 με την εκλογή του Φρανσουά Μιτεράν και υπογραμμίζει την εμφάνιση μιας ξεχωριστής ομάδας καλλιτεχνών και ακτιβιστών από την Καραϊβική, τη Βόρεια και υποσαχάρια Αφρική (*Immobile Relegations and Exiles: Creation and Migration in French Theatre Between 1980 and 2020*, Selim Rauer). Η Christy Stanlake προσφέρει μια κριτική επαναξιολόγηση της μετανάστευσης και του αποικισμού μέσα από τον φακό των εμπειριών των ιθαγενών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Εντοπίζει τις διαρκείς επιπτώσεις της αποικιοκρατίας και υποστηρίζει ότι οι θεατρικές παραστάσεις αποκαθιστούν τους δεσμούς αυτών που έχουν αποξενωθεί από τις πολιτιστικές τους ρίζες. Αυτή η προσέγγιση υπογραμμίζει τις δυνατότητες της παράστασης όχι μόνο ως μορφής έκφρασης αλλά ως ζωτικής σημασίας πρακτικής θεραπείας απέναντι στο ιστορικό τραύμα (*Storying Home: Retracing the Trail of Tears to Restore Ekvncakv*, Christy Stanlake). Στο άρθρο που ακολουθεί, η Daphne Lei εμβαθύνει στην ακούσια μετανάστευση από την ηπειρωτική Κίνα στην Ταϊβάν, μετά τον κινεζικό εμφύλιο πόλεμο. Εστιάζει ιδιαίτερα στη διατήρηση και την εξέλιξη της *Jingju* (όπερα του Πεκίνου), που όχι μόνο επέζησε στην Ταϊβάν, αλλά γνώρισε και μια αναγέννηση, προσαρμόζοντας και επεκτείνοντας τις καλλιτεχνικές της δραστηριότητες στο τοπικό πολιτιστικό τοπίο (*Diasporic Trauma, Nativized Innovation, and Techno- Intercultural Predicament: The Story of Jingju in Taiwan*, Daphne P. Lei). Η Ju Yon Kim υπογραμμίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Κορεάτισσες λόγω ιστορικών γεγονότων, εξετάζοντας τη δραματολογία και φωτίζοντας τον μισογυνισμό, τον ρατσισμό και τη βία που βιώνουν οι κορεάτικες αμερικανικές οικογένειες (*Our Life Together: War, Migration, and Family Drama in Korean American Theatre*, Ju Yon Kim). Η Hala Khamis Nassar επικρίνει την

αποικιοκρατία και την κατοχή των Ισραηλινών εποίκων που έχει εκτοπίσει χιλιάδες Παλαιστίνιους και τονίζει τον ρόλο του θεάτρου στην εκπαίδευση σε σχέση με αυτά τα βιώματα (*Chronicles of Refugees Foretold*, Hala Khamis Nassar). Στο τελευταίο άρθρο αυτής της ενότητας, οι Robert Baroch και Anna Korzeniowska-Bihun, μέσα από το έργο δύο ομάδων, το *Θέατρο των Εκτοπισμένων Ατόμων* (TDP) και το *Περιφερειακό Θέατρο του Λουχάνσκ* (LRT), δείχνουν τους τρόπους επιβίωσης του θεάτρου σε συνθήκες πολέμου (*4Ukrainian Theatre in Migration: Military Anthropology Perspective*, Robert Boroch και Anna Korzeniowska-Bihun).

Στην πέμπτη ενότητα (Part V *Refugees*, σ. 511-636), που αφορά τους πρόσφυγες, παρουσιάζεται μια ολοκληρωμένη εξέταση των πολύπλευρων εμπειριών τους μέσα από μια σειρά έργων. Αυτή η ενότητα αναλύει κριτικά τον ρόλο των εθνικών κρατών στη μετακίνηση των ατόμων, υπογραμμίζοντας την επισφαλή θέση των εκτοπισμένων, οι οποίοι εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την εθελοντική υποστήριξη, είτε είναι καλλιτεχνική είτε άλλης μορφής. Πολλές συνεισφορές σε αυτήν την ενότητα σχετίζονται με τον καλλιτεχνικό ακτιβισμό και η αλληλεπίδραση μεταξύ τέχνης και ακτιβισμού αναδεικνύεται σε εξέχον θέμα, φέρνοντας στο προσκήνιο την επείγουσα ανάγκη για διάλογο γύρω από τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί. Στην πλειονότητά τους τα κεφάλαια προβάλλουν καλλιτεχνικές εθελοντικές δράσεις οι οποίες υποστηρίζουν τους αιτούντες άσυλο και επικρίνουν τις κυβερνητικές πολιτικές απώθησης. Συγκεκριμένα: η παράσταση *I Left* από τη θεατρική ομάδα Station Athens (*Spaces and Memories of Migration in Twenty- First- Century Greek Theatre: Station Athens's I Left (Ε_ΦΥΓΑ)*, Marilena Zaroulia), η άρνηση του μαλτέζικου θεάτρου να ασχοληθεί με το προσφυγικό και οι ελάχιστες εξαιρέσεις (*Troubled Waters: The Representation of Refugees in Maltese Theatre*, Marco Galea), ισπανικά έργα που απεικονίζουν Αφρικανούς μετανάστες στην Ισπανία (*Staging Borders: Immigration Drama in Spain, from the 1990s to the Present*, Andrés Pérez-Simón), οι αναποτελεσματικές θεατρικές πρακτικές αμφισβήτησης της αυστραλιανής πολιτικής για την κράτηση των αιτούντων άσυλο (*Performance and Asylum Seekers in Australia (2000–2020)*, Caroline Wake), η παράσταση *Migrantopolitan* στο Αμβούργο (*Ramadam: Refugee Struggles, Empowerment, and Institutional Openings in German Theatre*, Anika Marschall), η διάκριση των «παρεμβάσεων» σε σχέση με τις ακτιβιστικές παραστάσεις για τους πρόσφυγες (*To Come Between: Refugees at Sea, from Representation to Direct Action*, Emma Cox), η παράσταση *The Jungle* (*Theatre, Migration and Activism: The Work of Good, Chance Theatre*, Alison Jeffers and Ambrose Musiyiwa), η παράσταση *The Game* (*Theatre and Migration in the Balkans: The Death of Asylum in Žiga Divjak's The Game*, Milija Gluhovic), η τριλογία του Σύριου Omar Abusaada (*Theatre of the Syrian Diaspora*, Edward Ziter), η θέση του Φινλανδικού Εθνικού Θεάτρου σε σχέση με την εισροή αιτούντων άσυλο στη Φινλανδία (*The Finnish National Theatre, Refugees, and Equality*, Pirkko Koski).

Στην έκτη και τελευταία ενότητα του βιβλίου (Part VI *Itinerancy, Travelling, and Transnationalism*, σ. 637-762) τα άρθρα ποικίλλουν και παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον: η έννοια της διακρατικότητας εστιάζοντας στους περιοδεύοντες θιάσους και στους περιπλανώμενους καλλιτέχνες

(*Transnationality: Intercultural Dialogues, Encounters, and the Theatres of Curiosity*, Pavel Drábek), η κοσμοπολίτικη θεατρική Αγία Πετρούπολη του 19ου αι. εξετάζοντας την περίπτωση του August von Kotzebue (*German Theatre and August von Kotzebue's Theatrical Success and Pitfalls in Russia*, Maria Berlova), το κουκλοθέατρο ως μια από τις παλαιότερες μορφές μεταναστευτικού θεάτρου (*The Itinerant Puppet*, John McCormick), το πρώιμο Black Minstrelsy και η κινητικότητα των θιάσων στις ΗΠΑ, τη Μεγάλη Βρετανία και τις αποικίες (*Fin-de-siècle Black Minstrelsy, Itinerancy, and the Anglophone Imperial Circuit*, Kellen Hoxworth), η μετανάστευση ηθοποιών προς κι από τη Βρετανία κατά τον 19ο αι. (*Actor Migration to and from Britain in the Nineteenth Century*, Jim Davis), το θέατρο Marathi στην αποικιακή Ινδία του 19ου αι. (*Migration and Marathi Theatre in Colonial India, 1850–1900*, Kedar A. Kulkarni), ο νομαδικός τρόπος ζωής των εβραϊκών θεατρικών ομάδων *The Vilna Troupe* και *Habimah* (*The Dybbuk: Wandering Souls of The Vilna Troupe and Habimah Theatre*, Ina Pukelyte), το ινδικό τσίρκο και η κοσμοπολίτικη διάστασή του (*Indian Circus: A Melting Pot of Migrant Artists, Performativity, and Race*, Aastha Gandhi), η μεταναστευτική αισθητική του Milo Rau στο Βέλγιο (*Contemporary (Post-)Migrant Theatre in Belgium and the Migratory Aesthetics of Milo Rau's Theatre of the Real*, Janine Hauthal) και το *Belarus Free Theatre* (BFT) ως φορέας πολιτικής αντίστασης (*Belarus Free Theatre: Political Theatre in Exile*, Margarita Kompelmakher).

Τα εξήντα κεφάλαια του ογκώδους τόμου των 775 σελίδων εμβαθύνουν σε σημαντικά ζητήματα του μεταναστευτικού θεάτρου, όπως: οι βαθιές επιπτώσεις της εξορίας και πώς ο εκτοπισμός αναδιαμορφώνει ταυτότητες και κοινότητες, οι πολύπλευρες διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης, αποκαλύπτοντας πώς η διασύνδεση επηρεάζει τις πολιτιστικές ανταλλαγές και τις ζωές όσων βρίσκονται σε κίνηση, ο κοσμοπολιτισμός και οι διασταυρώσεις των πολιτισμών στα πλαίσια της μετανάστευσης και πώς αυτές οι αλληλεπιδράσεις διαμορφώνουν τις κοινωνίες. Κάθε συνεισφορά σε αυτό το εγχειρίδιο όχι μόνο υπογραμμίζει την περίπλοκη σχέση μεταξύ μετακίνησης και παράστασης, αλλά προσφέρει επίσης νέες ιδέες για τις σύγχρονες κοινωνικές και πολιτιστικές προκλήσεις που προκύπτουν από αυτές τις εμπειρίες. Μέσω αυτής της εξερεύνησης, ο τόμος εμπλουτίζει την κατανόησή μας για τις ξεχωριστές αφηγήσεις εκείνων που μετακινούνται στο περίπλοκο τοπίο της μετανάστευσης, κάνοντάς μας να εκτιμήσουμε τελικά την ανθεκτικότητα του μεταναστευτικού θεάτρου.

Συνολικά, ο τόμος ισορροπεί μεταξύ του επιστημονικού λόγου και των καινοτόμων ερμηνευτικών προσεγγίσεων, τη σύνθετη δυναμική της μετανάστευσης και τις ευρύτερες κοινωνικές της συνέπειες. Μέσα από την περιεκτική έρευνα και τις ποικίλες επιστημονικές συνεισφορές του, όχι μόνο προωθεί τις ακαδημαϊκές συζητήσεις, αλλά καλλιεργεί επίσης την ενσυναίσθηση και τη βαθύτερη κατανόηση των βιωμένων εμπειριών των μεταναστών παγκοσμίως. Επίσης, προσφέρει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της μετανάστευσης μέσω των πολυδιάστατων πλαισίων διαφόρων ακαδημαϊκών κλάδων, συμπεριλαμβανομένης της ανθρωπολογίας, της ιστορίας, της κοινωνιολογίας, των περιβαλλοντικών μελετών και των μετααποικιακών σπουδών, παράλληλα με τις θεατρικές σπουδές και εξετάζει κριτικά τη μετανάστευση ως μία από τις σημαντικότερες παγκόσμιες προκλήσεις,

~ 636 ~

τοποθετώντας τη στο μετασχηματιστικό πλαίσιο των θεατρικών και παραστατικών πρακτικών. Μέσα από αυτό το πρίσμα, το βιβλίο αυτό συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η θεατρική μετανάστευση επαναπροσδιορίζει το σύγχρονο πολιτιστικό τοπίο σε έναν κόσμο που διασυνδέεται όλο και περισσότερο.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΙΑΚΟΥΜΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΟΣ

Η Κατερίνα Διακουμοπούλου είναι Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ με γνωστικό Αντικείμενο: «Θεατρολογία – Νεοελληνικό Θέατρο με έμφαση στο Θέατρο της Διασποράς». Από την ΚΑΠΑ Εκδοτική έχει δημοσιεύσει: *Το ελληνικό θέατρο στη Νέα Υόρκη από τα τέλη του 19ου αι. έως το 1940*, Αθήνα 2020, 450 σ. και *Μορτεκαί Μανουέλ Νόα, Η αιχμάλωτη ελληνοπούλα ή Η άλωση της Αθήνας*, μετάφραση - εισαγωγή: Κατερίνα Διακουμοπούλου, Αθήνα 2021, 112 σ. Από τον Οκτώβριο του 2023 είναι επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Jean Monnet «THEATRE2SEA» το οποίο διαδίδει τις ευρωπαϊκές στρατηγικές για την κλιματική αλλαγή μέσω του θεάτρου. Είναι Associate of Hellenic American Project (HAP), Department of Sociology, Queens College, CUNY (2025-) και Affiliate Faculty του Center for Arts, Migration, and Entrepreneurship, College of the Arts, University of Florida (2025-2030).

THE BOOK REVIEWER

Katerina Diakoumopoulou is an Assistant Professor at the Department of Theatre Studies of the National and Kapodistrian University of Athens (NKUA), specializing in Theatre Studies – Modern Greek Theatre with an emphasis on the Theatre of the Diaspora. She is the author of *The Greek Theatre in New York from the late 19th century to 1940* (Athens: Kapa Publishing, 2020, 450 pp.) and *Mordecai Manuel Noah, The Grecian Captive or The Fall of Athens*, translated and introduced by Katerina Diakomopoulou (Athens: Kapa Publishing, 2021, 112 pp.). Since October 2023, she has been the Head of the European Jean Monnet Project “THEATRE2SEA”, which promotes European strategies for climate change through theatre. She is an Associate of the Hellenic American Project (HAP), Department of Sociology, Queens College, CUNY (2025-), and Affiliate Faculty at the Center for Arts, Migration, and Entrepreneurship, College of the Arts, University of Florida (2025–2030).